Godt beite: Bedre og billigere enn konservert grovfôr

Forfatter
Oddbjørn Kval-Engstad, grovfôrrådgiver i NLR Innlandet

Sammendrag
Godt beite er nesten 1 kr billigere enn innhøsta grovfôr – som bare koster 60% i forhold til kraftfôr. God beitebruk er derfor nøkkelen til bedre økonomi i småfenæringen.

Publisert
2018

Referanse
Sau og Geit Nr. 3/2018

Utskriftsdato
29.03.2024 www.fag.nsg.no

Grovfôr 2020

Godt vår- og høstbeite er nøkkelen til god økonomi i saueholdet.

Godt beite:

Bedre og billigere enn konservert grovfôr

Godt beite er nesten 1 kr billigere enn innhøsta grovfôr – som bare koster 60 % i forhold til kraftfôr. God beitebruk er derfor nøkkelen til bedre økonomi i småfenæringen.

Tekst og foto: Oddbjørn Kval-Engstad, grovfôrrådgiver i NLR Innlandet.

I tilknytning til prosjektet Grovfôr 2020 er det innhenta opplysninger om grovfôrproduksjonen fra over 180 garder fra hele landet, hovedsakelig mjølkeprodusenter. Middels pris pr. innhøsta fôrenhet for disse er 2,59 kr, der 1,21 kommer fra dyrkinga og 1,38 fra høstinga. I dette inngår fast pris på arbeid med 200 kr/time. Hos mjølkeprodusentene utgjør husdyrgjødselhandtering en relativt stor andel av dyrkingskostnaden, med 0,39 kr/FEm i middel.

Nesten én krone billigere enn slåttefôr

Med beite på dyrka areal i vanlig omløp følger mye av dyrkingskostnadene med, men kostnadene med husdyrgjødsel blir lågere. Både fordi det spres lite husdyrgjødsel på beite utenom gjenlegget, og fordi dyr på beite gir mindre husdyrgjødsel å spre. Netto beiteavling er ofte noe lågere enn netto slåtteavling, men ved tilpassa gjødsling blir kostnad pr. fôrenhet ganske

lik. På beite slipper vi sjølsagt kostnad med høsteutstyr, men bør legge inn beitepussing. Til gjengjeld får vi kostnader med gjerding, ev. vassforsyning og tilleggsfôring. Vi har beregna en høgkostvariant for de tre postene til mjølkeku på 0,50 kr/FEm, og med tilsvarende grunnlag som slåttefôret (konservert grovfôr) over kommer beitefôret ut med en totalpris på ca. 1,70 kr/FEm. Det gir dermed en beitepris som er 0,90 kr/FEm lågere enn slåtteprisen.

Grønnfôrbeite - omtrent samme kostnad som slåttefôr

Med grønnfôrbeite får vi hele «gjenleggskostnaden» med jordarbeiding osv. på ett år, mens den ellers fordeles på en engperiode. Likevel havner vår kalkyle, inkludert arbeidskostnad, for grønnfôrbeite på en pris lik eller litt i overkant av pris for konservert fôr fra eng. Til fratrekk i kostnaden skal de fleste føre gevinster som vekstskifte, jordløsning, forgrødeeffekt og ugrasbekjemping, som kan være vanskeligere å prissette pr. fôrenhet. Og ikke minst en fôringseffekt på høsten du ikke finner på andre måter.

Beite på innmark – kr 2,50 billigere pr. FEm enn kraftfôr

Beiteopplegg for mjølkeproduksjon er dyrere enn du trenger til småfe. Finn Avdem i Nortura brukte 1,00 kr/FEm i forskjell mellom kostnad til dyrka beite og konservert grovfôr i sitt foredrag under Grovfôrkonferansen i Stjørdal i februar. Utfra dokumentasjonen og kalkylene fra mjølkebruk vi har brukt over, mener vi Avdem ikke har tatt for hardt i. Med disse prisene ser du raskt at de ligger langt under kraftfôrpris, uten at vi har trukket fra ulike tilskudd til grovfôrdyrkinga. Med typisk kraftfôrpris på 4,20 kr/FEm er det snakk om minst 2,50 kr/FEm spart på beite på dyrka mark. Mer kraftfôr = høgere fôrkostnad = mindre netto.

Kulturbeite - 1 kr/FEm

Har du overflatedyrka areal eller innmarksbeite (etter tilskuddsdefinisjon, mange steder kalt kulturbeite) er det gull verdt når det ligger praktisk gunstig til, og det bør stelles godt. Sjøl om du investerer litt kalk, såfrø og plantevern for å holde god ▶

Oddbjørn Kval-Engstad, beiteekspert i Norsk Landbruksrådgiving Innlandet.

Til søye med to lam kan hele fôrbehovet dekkes av beite. Tre lam krever oftest tilleggsfôring.

plantebestand, i tillegg til gjødsel, kommer ikke kostnaden over 1 kr/FEm - oftere ned mot 50 øre pr. fôrenhet - inkludert gjerdehold. Eldre forsøk har vist svært god økonomi i å gjødsle og kalke areal du vil bruke til beite. I tillegg til nevnte tiltak innebærer stell i denne sammenheng beitepussing der det er mulig, men ikke minst riktig beiteslipp og beitetrykk. Trenger du lufteplass, så bruk en inngjerda skogteig.

Utmarksbeite er bærebjelken

Utmarksbeite er mange steder sjølve bærebjelken for sauenæringa, men tilvekstpotensiale og utnytting varierer voldsomt. De fleste kjenner kostnadene gjennom tilsyn og dyretap, men de har også sine motsatser i snylterproblematikk og økt arealbehov ved reint hjemmebeite. For å få god tilvekst er det viktig å lede dyra til de gode beiteområdene. Mange kan bli bedre på å slippe dyra på utmarksbeite tidlig nok og å ta dem hjem tidlig nok. Mye synes å være styrt av tradisjon på datoer og etter beitetilgang hjemme. Vi har sett eksempler bare de seineste 3-4 åra at det har vært en måned forskjell i vekststopp på fjellbeite. Da burde dyra vært henta 14 dager tidligere i år med tidlig stopp, mens konflikt med jaktsesong har begrensa mulighetene i år med sein stopp.

Vårbeite bedre enn topp grovfôr

I forbindelse med vårbeite og høstbeite er det gjort fôringsforsøk, både i eldre og nyere tid. I tillegg finnes bra dokumentert erfaring fra praksis blant produsenter som har prøvd ulike strategier. Finn Avdem i Nortura hadde dermed et godt grunnlag for kalkylene han la fram på Grovfôrkonferansen i Stjørdal i februar 2018 (presentasjon finnes på https://grovfornett.nlr.no/nyhetsarkiv/2018/grovforkonferansen/). Med topp surfôrkvalitet (0,93 FEm/kg tørrstoff) som grunnlag for sammenligninga med beite, fant Avdem spart kostnad ved vårbeiting på ca. 5 kr/dag/sau. Til søye med to lam kan hele fôrbehovet dekkes av beite, mens du sjøl med topp grovfôr trenger innpå 1 FEm kraftfôr/dag. Har du lågere surfôrkvalitet, må du regne med større kraftfôrbehov, dvs. mer av et dyrere fôr og større gevinst ved å utnytte beitepotensialet i stedet.

Håbeite bedre enn topp surfôr

Tilsvarende høg surfôrkvalitet sammenligna med raigras eller håbeite til sluttfôring ga ei innsparing på ca. 75 kr/lam til fordel for beitebruk i Avdems kalkyle. Også her dekkes hele fôrbehovet av beitet, mens om lag halvparten var kraftfôr sammen med godt surfôr. I denne sammenheng skal nevnes at det er viktig å treffe med gjødslinga av høstbeitet, slik at det ikke blir for nitrogenrikt og går tvers gjennom dyra.

Avling avgjør økonomien

Registreringene i forbindelse med Grovfôr 2020 viste en klar sammenheng mellom avlingsnivå og grovfôrkostnad: Pris pr. fôrenhet synker med stigende avlingsnivå. Dette er også vist tidligere i mindre omfattende registreringer. Registreringene viste videre at sammenhengen var aller sterkest for kostnadene knytta til dyrkinga, dvs. fornying, gjødsling m.m. En viktig faktor for å holde avlingsnivået oppe er fornyingstakten, dvs. hvor gammel du lar enga bli. All eng, ikke minst den som blir beita, taper seg over tid ved at sådde kulturplanter dør ut. Tradisjonelt innebærer fornying jordarbeiding og «full våronn», men nå oppnår noen topp avlinger med planmessig, nærmest kontinuerlig, resåing i eksisterende eng. Poenget er uansett å sørge for at enga består av yterike arter. Ta kontakt med Norsk Landbruksrådgiving for beste praksis i ditt område.

Som regel regner vi større avling på slåtteareal enn på beiteareal, og det er nok grunnen til at enkelte begrenser beitearealet. Men med god beitedrift er det ikke nødvendigvis stor forskjell i netto avling, kanskje bare 5-10 %. Sammenligner du gammelt, hardbeita beiteareal med slåtteeng i f.eks. 4-års omløp, er det ikke rart beitearealet taper.

I beiteperioden er det viktigste å unngå snaubeiting vår og høst. Hard og sein høstbeiting er verst, da plantene ikke får mulighet til å bygge næringslager for overvintringa. Dermed får vi tynt og tregt vårbeite, i verste fall dødt. Her er det fort gjort å havne i en negativ spiral. Planter som skal overvintre, trenger 3-4 uker til næringssamling på høsten før all vekst stopper. Dette er en viktig årsak til at vi mener alle skal ha grønnfôrbeite, sjøl om fôrkostnaden isolert sett er høgere enn på engbeite. For å holde plantene i live er det viktig å ikke slippe for tidlig, helst på 6-8 cm, og flytte dyra etter kort tid slik at de ikke får anledning til å snaubeite. Plantene skal ikke bli under 5 cm lange. For at plantene skal overleve er det også viktig at de får hvile, dvs. du må stenge dyra unna arealet etter relativt kort tids beiting. På våren skal 2-3 dagers beite optimalt etterfølges av ca. 10 dager hvile. De fleste bør derfor investere i noe mer flyttbart gjerde enn vi ofte ser.

I tillegg til rett tid for beiteslipp og riktig tilpassa beitetrykk, er tidlig og hyppig gjødsling (med små mengder) og pussing av beitene de viktigste tiltak for å holde godt plantedekke. Har du anledning til å veksle på arealene som brukes til beite, slik at de får et «hvileår» med bare slått, kan du trolig forlenge levetida og yteevnen. Er plantedekket tynt og du ikke kan fornye umiddelbart, bør du så i nytt grasfrø for å tette til. Alternativet er som regel oppblomstring av ugras.